

IVANOVŠ. KARLSONŠ. 1945

LATVIAN NATIONAL SYMPHONY ORCHESTRA
LATVIJAS NACIONĀLAIS SIMFONISKAIS ORĶESTRIS
ANDRIS POGA

IVANOVŠ. KARLSONŠ. 1945

JĀNIS IVANOVŠ, SYMPHONY NO. 5

JURIS KARLSONŠ, "1945"

LATVIAN NATIONAL
SYMPHONY ORCHESTRA
ANDRIS POGA

Latvia
100

SKANI *Centennial Series*

IVANOVŠ. KARLSONŠ. 1945

LATVIAN NATIONAL SYMPHONY ORCHESTRA
LATVIJAS NACIONĀLAIS SIMFONISKAIS ORĶESTRIS
ANDRIS POGA

JĀNIS IVANOVŠ (1906-1983)

5. SIMFONIJA / SYMPHONY NO. 5 (1945) 44:47

1. MODERATO. MAESTOSO - ALLEGRO 13:06
2. ANDANTE 12:07
3. ALLEGRO 7:30
4. MODERATO 12:04

JURIS KARLSONŠ (1948)

5. MŪZIKA SIMFONISKAJAM ORĶESTRIM "1945" /
MUSIC FOR SYMPHONY ORCHESTRA 1945 (1985) 11:13

TT (56:15)

Publisher: Musica Baltica
Recorded at the Great Guild Concert Hall, May 29 – June 2, 2017
Recording producer and engineer: Varis Kurmiņš
Booklet text: Orests Silabriedis
Text editor: Ināra Jakubone
English translation: Amanda Zaeska
Design: Gundega Kalendra
Executive producer: Egils Šefers

© LMIC/SKANI 062, LNSO, Riga 2018
© LMIC/SKANI 062, Riga 2018
booklet in English / buklets latviski
www.skani.lv
www.lns.lv

Latvia
100

IVANOVS

In June 1940, the Soviet Army occupied the independent Republic of Latvia. A year later, Nazi Germany occupied Latvia. In mid-October 1944, when the Red Army liberated the Latvian capital from the Germans, the regime changed in Riga for the third time in five years. Half a century of Soviet occupation had begun, with Latvia becoming one of the "brotherly" republics of the Soviet Union.

In 1940 the ethnic Latvian population of Latvia was estimated to be one and a half million. More than 200,000 Latvians fled to the West as refugees at the end of the Second World War, among them many bright minds: authors, artists, musicians, teachers, professors. Following 1944 the Latvian intelligentsia continued to be divided into those who leave and those who stay, the free and the occupied, the freely breathing and those gasping for air.

The musicologist Diāna Albina (1926–2013) remembered Riga feeling empty in the winter of 1944/1945. Even the largest boulevards seemed almost deserted. In contrast to this emptiness, loudspeakers now set up at intersections blared radio programmes from Moscow.

Much of the Old Town was in ruins. The tallest church tower, that of St Peter's church, fell in June 1941 and would be rebuilt only in the 1970s. The House of Blackheads, which held the scores of many compositions by Latvian composers, had been destroyed by fire and was gone. The Post Office building, home of the Radiophone and the Radiophone Symphony Orchestra (which eventually became the Latvian National Symphony Orchestra), was badly damaged.

The Radiophone resumed broadcasts on November 7, 1944. According to legend, it was Jānis Ivanovs who placed one of the five remaining phonograph records at the Radiophone after the war onto an improvised record player. It was a record of *Mūžam zili* (*Forever Blue*), a song composed by Emīls Dārziņš in honour of heroes.

At the first rehearsal of the renewed orchestra, Ivanovs rehearsed *Night on Bald Mountain* by Modest Mussorgsky, Schubert's *Unfinished Symphony* and the *Latgalian Landscapes* from his own Suite for Orchestra No. 1.

Before the war, Ivanovs had been expected to have a bright career as a symphony conductor, but it did not take shape as planned. Nor was he offered a job at the conservatory; Jāzeps Vītols, the rector of the conservatory, wrote a cool rejection, and Ivanovs kept the letter in his archive for the rest of his life.

So, it was a cold winter. Riga's streets were frozen. It was also freezing at the Radiophone's new quarters in the Jewish Theatre House on Skolas Street. Likewise, it was freezing at the conservatory, where during breaks the students warmed themselves by the large masonry stove in the foyer of the building. When the cold winter came to an end, Ivanovs began writing his Symphony No. 5. He had already put his feelings of the apocalypse into the Symphony No. 4 (*Atlantis*, 1941). What would the fifth one bring?

Albina wrote: "When asked by all who, following in the tradition of Soviet-era censure, wished to hear a programmatic explanation for the images in his composition, the composer categorically refused to answer and remained stubbornly silent... The only key we have is his stingy comment: "This contains everything that had accumulated over those years."

Ivanovs' colleagues heard the piano draft from the Symphony No. 5 as interpreted by Hermanis Brauns at the Composers' Union on November 18, 1945 (Latvia's former Independence Day). Nilss Grīnfelds saw considerable progress in Ivanovs' creative work. Jānis Ķepītis expressed pity, saying that the composer's music no longer contained blue lakes and that he had now put on the foreign hat of Shostakovich. Jēkabs Graubiņš compared the symphony with a river during the spring floods, when neither the current nor the banks can be detected, where chaos reigns, where there is no certainty. Pēteris Barisons reminded the listeners that a piano draft cannot give a full picture of symphonic music. Ivanovs acknowledged this and maintained that piano drafts of symphonies should not be written at all, and that this occasion was an exception because the contract with Moscow had demanded it. Pēteris Smilga asked about the theme of the symphony, to which Ivanovs said: "I was writing with a new programme; I wanted to portray what I was experiencing. I cannot describe the experience, so I will take the liberty of remaining silent." Smilga responded: "It is wrong to hide it! The result might be too ambiguous, too suspicious, especially in today's circumstances." He then added that his colleagues were expecting socialist realism from Ivanovs. In this sense, he had rushed ahead two and a half years, but for the time being the reaction to Ivanovs' Symphony No. 5 was largely favourable.

According to the contract, the premiere of the Symphony No. 5 took place in Moscow on May 10, 1946, performed by the Bolshoi Orchestra and Abram Stasevich. The reviewer at the *Izvestia* newspaper praised the opus, calling it fresh and original and referring to Ivanovs as a young composer (he was 40 years old at the time).

The work was performed in Riga for the first time on May 25, 1946, at the Great Guild by the Latvian National Symphony Orchestra (then the Symphony Orchestra of the Latvian SSR Radio Committee) under the direction of Leonīds Vīgners. That same year and the next, the Symphony No. 5 was played several times on the radio and once in concert, after which a man named J. Mūrs wrote: "For its originality, its impetuousness of sound and its brilliance, this composition holds a place of honour in our symphonic music. [...] The themes are born and toppled, they burn and fade." The comments were not musicological but nevertheless precise.

In mid-November 1947 Ivanovs' Symphony No. 5 was still considered one of the most vivid contributions in the field of Latvian symphonic music (*Literatūra un Māksla*, Pēteris Smilga), but by early 1948 the entire Soviet Union had been rocked by the February 10 resolution of the Central Committee of the All-Union Communist Party (Bolsheviks) "Regarding the opera *The Great Friendship* by Vano Muradeli". It was an attack by Soviet functionaries on music (other forms of art had already been castigated), the condemnation of formalism and the proclamation of socialist realism as the only aesthetic platform.

The February 21, 1948, issue of the *Cīņa* newspaper wrote about "formalistic deformities and anti-democratic tendencies in music, which are foreign to the Soviet people and their artistic taste". The main features of such music were said to be "the denial of the basic principles of classical music, atonality, the preaching of disharmony, the renunciation of melody and an infatuation with neuropathic sound combinations that turn music into cacophony and an accumulation of chaotic sound".

The main scapegoats were Jānis Ivanovs (Symphony No. 5 and the String Quartet No. 2), Nilss Grīnfelds (the opera *Rūta*), Anatols Liepiņš (Symphony No. 1), Valērijs Poļakovs (*Ceremonial Overture*) and Jānis Ličītis (String Quartet and miniatures for piano). These men were accused of completely going astray from realism and the people.

Ivanovs' repentance was published in the February 29, 1948, issue of *Literatūra un Māksla*: "I wrote my Symphony No. 5 under the wrong influence. I accept the criticism of this work as just, and I resolve to write a Symphony No. 6 in the near future. [...] Let us write beautifully and skillfully, let us do the orchestration expertly, and let us make music that the people can understand!"

Nilss Grīnfelds, who had up until then praised Ivanovs' Symphony No. 5, was now forced to change clothes (*Literatūra un Māksla*, April 11, 1948): "It is completely natural that, having been held captive by decadent, bourgeois feelings, ideologically unarmed, the talented composer became confused in front of the unprecedentedly difficult task demanded by the composition of the new Symphony No. 5, of portraying the destruction of the dark, oppressive powers and the victory of enlightened humankind over the evil powers. There are no folk melodies whatsoever in the symphony; however, elements of Western jazz are offered with delight and relish. The language of the Symphony No. 5 is unmelodically convulsive, it creates an effect of a chaotic delirium; it is against the people."

Grīnfelds expressed himself more calmly in a more extensive review in 1950 (*Karogs*, vol. 9) but was nevertheless convinced that Ivanovs' Symphony No. 5 "is unable to portray the bright, life-affirming feelings of the Soviet person".

In 1954, after Stalin's death, at the sixth plenary of the Latvian SSR Composers' Union, secretary of the board Pēteris Smilga called for the popularisation of Ivanovs' Symphony No. 5. Vilis Krūmiņš, a representative of the Central Committee of the Communist Party of Latvia, quickly silenced Smilga, saying that the proliferation of such views disorients composers and the masses of listeners, that the symphony is formalistic, and that society had already deservingly condemned the composition a few years earlier. Smilga humbly accepted that his opinion had been incorrect.

But Ivanovs' Symphony No. 5 was again spoken of positively in 1959. Heinrich Litinsky, a representative from Moscow, emphasised that beginning with the Symphony No. 5 Ivanovs had "attacked the symphonic fortresses so creatively that he has led Latvian music and all of us to such a victory called the Symphony No. 8."

In passing, however, it should be noted that Ivanovs had to redeem his sin of the Symphony No. 5 by writing the Symphony No. 6 (*the Latgale Symphony*). It is truly a beautiful composition, able to be understood by all. In private conversations, however, Ivanovs admitted that he had distanced himself from this music and observed it as a viewer from afar.

Ivanovs' Symphony No. 5 is like a powerful oil painting. It brings to mind the lushness of the earth as painted by Gēderts Eliass, the whirlpools of Jānis Pauļuks, the interaction between colours in Valdis Bušs' artwork. Several features of the composition lead one to believe that this is an example of abstractionism: the fragmentation of powerful thoughts, the constant changes in affects, the unique construction of forms that is strengthened by the dotted fifth–fourth motif in the first and fourth parts and the C as the symphony's alpha and omega. Likewise, the familiar characters that the composer's boundless fantasy and stormy temperament turn into symbolic figures.

The forte and piano contrasts at the end of the first part are like thick strokes of paint alternating with lighter touches of the brush. The second part comes into existence like a cosmic body formed by supple hands. The third part is marked by an arrow-like trumpet solo and idyllic waltz that evoke reminiscences of this particular period in the composer's life. The fourth part of the symphony opens similarly to a Wagnerian sunrise, its characteristic plagal motif – with C Major ascending and C Minor descending – imprinting itself in the listener's memory.

"I feel an internal need to paint the sun green," said painter Valdis Bušs (1924–2014). His paintings are extraordinarily expressive and colourful, and much in them is "not the right colour". Likewise, little in Ivanovs' symphonies is correct and predictable. But those thick, vivid brushstrokes, the green sun, the red water and the dark violet earth are so enthralling that the listener becomes a participant in a spirited conversation. Rhetoric is the key word to Ivanovs' music. One must listen.

KARLSONS

Juris Karlsons was born in 1948, half a year after Jānis Ivanovs received one of the greatest blows of his life – the condemnation of his Symphony No. 5. In 1972 Karlsons graduated from Ivanovs' composition class at the Latvian Academy of Music. After the professor's death in 1983, Karlsons was given the honour of finishing the master's last major work, his Symphony No. 21.

Karlsons himself has gone on to become one of the most vivid Latvian composers born after the Second World War. He can be unreservedly romantic, enthusiastically playful or fittingly theatrical. He feels the orchestra well, and his style has a broad scope.

The plenary of the Latvian SSR Composers' Union in the spring of 1985 was dedicated to the 40th anniversary of victory in the Second World War. Although elsewhere in the world May 8 is the accepted date for the commemoration of the end of that war in Europe, the Soviet Union and Eastern Bloc celebrated May 9 as the last day of the Great Patriotic War.

The plenary's concert of symphonic music took place in the Great Guild in Riga on April 14, 1985. The programme included Ivanovs' Symphony No. 5 and the premiere of Juris Karlsons' Music for Symphony Orchestra *1945* performed by the LNSO under the direction of Vassily Sinaisky.

In the programme notes, Jānis Torgāns wrote that Karlsons had met people in Leningrad who had "truly experienced the reality of war", and their memories provided him with the impulse to write the opus. *1945* can be interpreted both as a year and as a symbol of that year worked into the first motif of the work – namely, *1945* begins with the first, ninth, fourth and fifth steps of an imagined sequence based on C (C, D $\flat$, F, G $\flat$). In the second motif, the ascending ninth C–D $\flat$ is inverted into a descending major seventh C–D $\flat$ in the brass instruments.

After this introduction is an active ostinato section in which the composer plays mainly with major and minor seconds and thirds, with derivations of the basic motif sounding above them. This aggressive section is followed by a more lyrical episode with a broad fifth–fourth–sixth motif. Then, a beautiful yet simultaneously terrifying waltz featuring an accordion and calling to mind Soviet-era war films, imaginary balls and farewell kisses before heading off to war (it is a kind of echo of the waltz episode in Ivanovs' Symphony No. 5).

The work ends with a diatonic episode based on a D pedal point, upon which various motifs linked with 1945 are played. The ascending minor ninth in the first cello solo has turned into a descending major ninth D–C; this motif is answered by the French horn with a perfect fifth D–A and also a perfect fourth F $\sharp$ –B. The tension is released by the minor ninth turning into a major interval and the tritone transforming into a perfect interval. Now, the listener can believe in something greater, broader and lighter.

LATVIAN NATIONAL
SYMPHONY ORCHESTRA
ANDRIS POGA

The Latvian National Symphony Orchestra (LNSO) is a valuable asset of the classical music scene in Latvia. The orchestra mainly focuses on 19th- and 20th-century orchestral masterpieces, classical and contemporary works by Latvian composers and occasionally concert performances of operas or musicals. The LNSO has won four Grand Music Awards, the highest classical music prize in Latvia – in 1993, 2009, 2012 and 2013. Since November 2013, the artistic director and principal conductor of the LNSO is Andris Poga. Led by its new maestro, the LNSO has performed several outstanding concert programmes, notably the interpretations of works by Bernstein, Tchaikovsky, Scriabin and Richard Strauss. The orchestra's list of former artistic directors includes such masters as Jānis Medīns, Leonids Vigners, Edgars Tons, Vassily Sinaisky, Olari Elts and Karel Mark Chichon. Guest conductors have included world-renowned Latvians Arvids Jansons, Mariss Jansons and Andris Nelsons as well as Vladimir Fedoseyev, Valery Gergiev, Neeme Järvi, Paavo Järvi, Kirill Kondrashin, Kurt Masur, Krzysztof Penderecki, Gennady Rozhdestvensky and Yevgeny Svetlanov. The scope of LNSO's concert tours is wide – the orchestra has performed in Suntory Hall in Tokyo, the Grand Hall of the Moscow State Conservatory and many European countries, where the most important performances have taken place at the Concertgebouw in Amsterdam, the Berlin State Opera and the Gewandhaus in Leipzig. In autumn 2013, the LNSO gave a concert performance at the Alte Oper in Frankfurt on the opening night of the European Central Bank Cultural Days devoted to Latvia. In 2015, the LNSO went to France, where, conducted by Andris Poga, it performed Verdi's Requiem at the Théâtre des Champs-Élysées. In 2017 the LNSO with Andris Poga had two tours in France. In winter the LNSO performed at the Grand Théâtre de Provence in Aix-en-Provence and at the Arsenal in Metz with the outstanding pianist Plamena Mangova followed by nine concerts at the prestigious La Folle Journée festival in Nantes. In August the LNSO and Andris Poga received standing ovations at the Festival International de Piano de La Roque d'Anthéron.

Andris Poga has been the artistic director and principal conductor of the Latvian National Symphony Orchestra (LNSO) since November 2013. In 2010 Poga won the 2nd Evgeny Svetlanov Conducting Competition in Montpellier (France), and this victory significantly changed the young conductor's life. He was an assistant to Paavo Järvi, the principal conductor of the Orchestre de Paris, from 2011 to 2014, and from 2012 to 2014 he worked as an assistant conductor at the Boston Symphony Orchestra. In autumn 2015 he conducted concerts by the Northern German Radio Symphony Orchestra in Hamburg and the Munich Philharmonic. In March 2016 Poga debuted with the Gewandhaus Orchestra in Leipzig, the Frankfurt Radio Symphony Orchestra and the Orchestre National de France. He has also collaborated with the Monte-Carlo Philharmonic Orchestra, the NHK Symphony Orchestra in Tokyo, the Saint Petersburg Philharmonic Orchestra, the Svetlanov State Academic Symphony Orchestra of Russia and the Deutsches Symphonie-Orchester Berlin. In February 2017 Poga had the opportunity to reunite with the Orchestre de Paris in concert at the Philharmonie de Paris, and in early May he teamed up with Baiba Skride and the Sydney Symphony Orchestra. In August 2017 the LNSO, led by Poga, made its debut at the renowned La Roque d'Anthéron Piano Festival in France. The maestro recently recorded together with the Deutsches Symphonie-Orchester Berlin, and he has just returned from the Besançon International Music Festival, where he performed with the Lucerne Symphony Orchestra and pianist Nicholas Angelich. From 2007 until 2010 Poga was the artistic director and principal conductor of the Professional Symphonic Band Rīga. He received the Latvian Grand Music Award for best debut in 2007 for one of his first concerts with the Latvian National Symphony Orchestra.

Orests Silabriedis. English translation by Amanda Zaeska

IVANOVS

1940. gada jūnijā Latvijas brīvvalsti okupē Padomju Armija. Gadu vēlāk pie valdīšanas nāk vācu okupanti. 1944. gada oktobra vidū Rīgā trešoreiz pēdējo piecu gadu laikā nomainās vara – Sarkanā Armija atbrīvo Latvijas galvaspilsētu no vāciešiem un sākas pusgadsimtu ilga padomju okupācija, kad Latvija ir viena no Padomju Savienības “brāļīgajām” republikām.

1940. gadā latviešu skaits Latvijā tiek lēsts aptuveni uz pusotru miljonu. Kara beigās emigrācijā uz Rietumiem dodas vairāk nekā 200000 latvieši. Valsti atstāj daudzi gaiši prāti – rakstnieki, mākslinieki, mūziķi, skolu un augstskolu docētāji. Kopš 1944. gada mūsu inteligences aprindas turpmāk dalīsies aizbraucējos un palicējos, brīvajos un okupētajos, elpojošajos un smokošajos.

Mūzikas vēsturniece Diāna Albina (1926–2013) atceras, ka 1944./1945. gada ziemā Rīga likusies tukša. Pat lielajos bulvāros tikai rets pretimnācējs. Kontrastā šim tukšumam ir skaļruni, kas uzstādīti ielu krustojumos un publiski raida Maskavas radioprogrammas.

Lielā daļa vecpilsētas ir drupās. Augstākais baznīcortnis kritis 1941. gada jūnijā un tiks atjaunots tikai septiņdesmitajos gados. Nav vairs Melngalvju nama, kur kara liesmās gājusi bojā laba tiesa Latvijas komponistu partitūru, un ir izdemolēts Pasta nams, kur mita Radiofons un Radiofona simfoniskais orķestris – Latvijas Nacionālā simfoniskā orķestra agrīna inkarnācija.

1944. gada 7. novembrī Radiofons atsāk raidīšanu. Leģenda pauž, ka tieši Jānis Ivanovs uzliek uz kā nebūt sameistarota atskaņotāja vienu no piecām skaņuplatēm, kas pēc kara palikušas Radiofona rīcībā, un šajā platē ir Emila Dārziņa sacerētā varoņu piemiņas dziesma “Mūžam zili”.

Atjaunotā orķestra pirmajā mēģinājumā Jānis Ivanovs iestudē Musorgska “Nakti kailajā kalnā”, Šūberta “Nepabeigto” un “Zilos ezerus” no savas Pirmās svītas “Latgales ainavas”. Pirms kara Ivanovam pareģota spoža simfoniskā diriģenta karjera, taču tāda isti neizveidojas. Arī darbā konservatorijā viņu neaicina – Jāzeps Vītols uzraksta pavēsu atteikumu, un Ivanovs glabā šo vēstuli savā arhīvā līdz mūža galam.

Tātad tā ir auksta ziema. Salst Rīgas ielās, salst jaunajā Radionamā Skolas ielas Ebreju teātra namā, salst konservatorijā, kur studenti starpbrīžos sildās pie lielās podiņu krāsns augstskolas foajē. Kad aukstā ziema ir galā, Jānis Ivanovs sāk rakstīt Piekto simfoniju. Savu apokalipses sajūtu viņš jau ir izlicis Ceturtajā simfonijā “Atlantīda” (1941). Par ko būs Piekta?

Diana Albina raksta: “Visiem tincinātājiem, kas atbilstoši padomju laika cenzūras tradīcijām vēlējas dzirdēt no autora simfonijas tēlu programmatisku skaidrojumu, komponists kategoriski atsacīja un spītīgi klusēja... Vienīgā atslēga – komponista skopi pasviestie vārdi – “te ietvērīs viss, kas bija krājies tos gadus”.

Piektās simfonijas klavierizvilkumu Hermaņa Brauna interpretācijā Ivanova kolēģi noklausās 1945. gada 18. novembrī Komponistu savienībā. Nils Grīnfelds saskata ievērojamu progresu Ivanova daiļradē. Jānis Ķepītis skundē, ka no Ivanova mūzikas pazuduši zilie ezeri un kolēģis uzlicis svešu Šostakoviča cepuri. Jēkabs Graubiņš salīdzina simfoniju ar upi palu laikā, kur vairs nejtūt ne straumes, ne krastu, ir haoss, nav noteiktības. Pēteris Barisons atgādina, ka klavierizvilkums nevar sniegt priekšstatu par simfonisku mūziku. Ivanovs atsauca uz šo un apgalvo, ka simfonijām vispār nevajadzētu rakstīt klavierizvilkumus, tas tik šoreiz tā, jo līgums ar Maskavu to pagēr. Pēteris Smilga jautā pēc simfonijas idejas. Ivanovs atbild: “Rakstīju ar jaunu programmu, gribēju attēlot to, ko pārdzīvoju. Pārdzīvojumu neapraķstīšu, atļausos noklusēt.” Smilga savukārt: “Nepareizi to slēpt! Izņākn var par divdomīgi, aizdomīgi, sevišķi mūsdienai apstākļos.” Un piebilst, ka kolēģi sagaida no Ivanova sociālistisko reālismu. Šajā ziņā viņš aizsteidzas laikam divarpus gadu pa priekšu, taču pagaidām reakcija uz Ivanova Piekto simfoniju ir drīzāk labvēlīga.

Piektās simfonijas pirmatskaņojums saskaņā ar līgumu notiek 1946. gada 10. maijā Maskavā Lielā teātra orķestra un Ābrama Staseviča lasījumā. Laikraksta “Izvestija” apskatnieks slavē opusu, sauc to par svaigu un oriģinālu un pašu autoru dēvē par jauno komponistu (Ivanovam tobrīd 40 gadu).

Rīgā šo darbu pirmoreiz dzird 1946. gada 25. maijā Lielajā ģildē, kur LNSO (tobrīd Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Radiokomitejas simfoniskais orķestris) muzicē Leonida Viņgera vadībā. Šajā pašā un arī nākošajā gadā Piekta simfonija izskan vairākās radiopārraidēs vienā koncertā, pēc kura kāds J. Mūrs raksta: “Savas oriģinalitātes, skaņu trauksmes un mirdzuma dēļ šis skaņdarbs mūsu simfoniskajā mūzikā ieņēma izcilu vietu... Tēmas dzimst un lūzt, liesmo un dziest.” Nemuzikoloģiski, toties precīzi.

Vēl 1947. gada novembra vidū Ivanova Piekta skaitās viens no spilgtākajiem pēdējo gadu devumiem latviešu simfoniskās mūzikas laukā (“Literatūra un Māksla”, Pēteris Smilga), bet jau 1948. gada februārī visā Padomju Savienībā dobji rezonē VK(b)P jeb Visssavienības komunistiskās (boļševiku) partijas CK 10. februāra lēmums “Par Vano Muradeli operu “Lielā draudzība”” – tas ir padomju funkcionāru uzbrukums mūzikai (citas mākslas jomas notiesātas jau iepriekš), formālisma nosodīšana un sociālistiskā reālisma pasludināšana par vienīgo estētisko platformu.

1948. gada 21. februāra “Ciņā” lasām par “formālistiskiem kropļojumiem, antidemokrātiskām tendencēm mūzikā, kas svešas padomju tautai un tās mākslinieciskajai gaumei”. Šādas mūzikas galvenās pazīmes ir “klasiskās mūzikas pamatprincipu noliegšana, atonalitātes, disharmonijas sludināšana, atteikšanās no melodijas, aizraušanās ar neiropātiskiem skaņu savienojumiem, kas pārvērš mūziku kakofonijā, haotiskā skaņu sablīvējumā”.

Galvenie grēkči ir Jānis Ivanovs (Piekta simfonija un Otrās stīgu kvartets), Nils Grīnfelds (opera “Rūta”), Anatols Liepiņš (Pirmā simfonija), Valērijs Poļakovs (“Svinīgā uvertūra”) un Jānis Līcītis (stīgu kvartets un klavierminiatūras). Šie kungi devušie pilnīgos neceļos prom no reālisma un tautiskuma.

1948. gada 29. februāra “Literatūras un Mākslas” laidienā publicēta Jāņa Ivanova grēku nožēlošana: “Savu 5. simfoniju esmu uzrakstījis nepareizi ietekmē. Šī darba kritiku atzīstu par taisnīgu un aņņemos visdrīzākajā laikā uzrakstīt 6. simfoniju... Rakstīsim skaisti, meistarīgi, instrumentēsim virtuozī, un tādu mūziku, ko tauta var saprast!”

Nils Grīnfelds, kurš līdz šim slavēja Ivanova Piekto, nu spiesti pārģērbties (1948. gada 11. aprīļa “Literatūras un Mākslas” laidiens): “Pilnīgi dabiski, ka, būdams buržuāziski dekadentisku jutoņu gūstā, idejiski neapbruņojies, talantīgais komponists apmuls vēl nepieredzēti grūtā jaunrades uzdevuma priekšā, ko uzliek Piekta simfonija, attēlot tumšo apspiedēju spēku bojā eju un gaišās cilvēces uzvaru pār ļaunajiem spēkiem. Simfonijā pavisam nav tautisku intonāciju, toties ar tiksmīnāšanos un baudu sniegti rietumu džeza elementi. Piektais simfonijas valoda nemelodiska, krampjaina, rada jucekli murgojuma iespaidu, ir prettautiska.”

1950. gadā kādā plašākā apskatā (“Karoga” 9. laidiens) Grīnfelds runā mierīgāk, taču joprojām ir parliecināts, ka Ivanova Piekta “nespēj attēlot padomju cilvēka gaišās, dzīvi apliecinošās jūtas”.

1954. gadā jau pēc Staļina nāves Latvijas PSR Komponistu savienības sestajā plēnumā valdes sekretārs Pēteris Smilga aicina plaši popularizēt Ivanova Piekto simfoniju. Smilgu nekavējoties aplūkina LKP CK pārstāvis Vilis Krūmiņš – šādu uzskatu izplatīšana dezorientē komponistus un klausītāju masas, šī simfonija ir formālistiska un to pirms dažiem gadiem pelnīti nosodījusi visa sabiedrība. Smilga pazemīgi pieņem to, ka viņa viedoklis nepareizs.

1959. gadā par Ivanova Piekto atkal runā atzinīgi. Maskavas pārstāvis Henrihs Litinskis uzsver, ka Jānis Ivanovs “sākot ar 5. simfoniju, tik radoši uzbrūk simfonisma cietokšņiem, ka aizvadījis latviešu mūziku un mūs visus līdz tādai uzvarai, kas pazīstama ar nosaukumu 8. simfonija”.

Tikai garāmeļot piezīmēsim, ka Piektais simfonijas grēku Ivanovam nācās izpirkt ar Sesto simfoniju (“Latgales”) – patiešām ikvienam saprotamu skaistu skaņdarbu, kuras autors privātās sarunās atzinis, ka norobežojas no šīs mūzikas un skatās uz to notālis kā vērotājs.

Jāņa Ivanova Piekta simfonija ir spēcīgs eļļas gleznojums. Nāk prātā Ģederta Eliasa zemes sulīgums, Jāņa Pauļuka virpuļi, Valda Buša krāsu spēles. Spēcīgu domu fragmentārisms, nemitīgas afektu maiņas, īpatnējais formas būvējums, ko stiprina pirmajā un ceturtajā daļā skanošais raksturīgais punktētais kvintu-kvartu motīvs un skaņa do kā simfonijas alfa un omega – vairākas pazīmes liek domāt, ka šis ir abstrakcionisma paraugs. Atpazīstami tēli, ko mākslinieka bezrobežu fantāzija un brāzmainais temperaments pārvērš simboliskās figūras.

Pirmās daļas noslēguma *forte* un *piano* kontrastu epizodē bieži triepieni mijas ar klusinātiem pieskārieniem audeklam. Otrā daļa dzimst kā tāds kosmiskais ķermenis, plastiskām plaukstām veidots. Trešā daļa iezīmīga ar šautrainu trompetes solo un idillisku valsī, kas liek domāt par komponista konkrēta dzīvesposma reminiscences klātbūtni šajā simfonijā. Ceturtā daļa atveras kā vāgnerisks saullēkts, un atmiņā uz ilgu laiku iespiežas raksturīgais plagālais motīvs ar Do mažoru augšup un do minoru lejup.

“Jūtu iekšēju nepieciešamību gleznot sauli zaļu,” saka gleznotājs Valdis Bušs (1924–2014). Viņa gleznas ir aplam ekspresīvas, krāsainas, un nebūt ne viss tur ir “pareizās krāsās”. Tāpat Ivanova simfonijās maz kas ir pareizi un paredzami. Bet tas dzīvais biežais krāsas triepiens, zaļā saule, sarkanais ūdens un tumši violetā zeme mūs aizrauj tā, ka mēs kļūstam par dzīvas sarunas dalībniekiem. Retorika ir Ivanova mūzikas atslēgas vārds. Ir jāklusās.

KARLSONS

Juris Karlsons piedzimst 1948. gadā, pusgadu pēc tam, kad Jānis Ivanovs saņēmis vienu no savas dzīves lielākajiem triecieniem – Piektās simfonijas nosodījumu. 1972. gadā Juris Karlsons kļūst par Jāņa Ivanova kompozīcijas klases absolventu. 1983. gadā pēc profesora aiziešanas Jurim Karlsonam tiks gods pabeigt meistara pēdējo – 21. simfoniju.

Pats Karlsons pa tam izveidojies par vienu no pēckara gados dzimušo skaņražu spilgtākajiem pārstāvjiem. Viņš var būt neslēpti romantisks, aizrautīgi spēlīgs, iederīgi teatrāls. Viņš labi jūt orķestri, un viņa rokkrastam ir vēriens.

1985. gada pavasarī notiek Latvijas PSR Komponistu savienības plēnums, veltīts Uzvaras 40. gadadienai. Pasaulē pieņemts atzīmēt 8. maiju kā Otrā pasaules kara beigas Eiropā, savukārt Padomju Savienībā un tai radniecīgajās sociālisma valstīs svinēja 9. maiju kā Lielā Tēvijas kara pēdējo dienu.

1985. gada 14. aprīlī Lielajā ģildē notiek plēnuma simfoniskās mūzikas koncerts, un tā programmā ir Jāņa Ivanova Piektā simfonija un Jura Karlsona Mūzikas simfoniskajam orķestrim “1945” pirmatskaņojums – LNSO muzicē Vasilija Sinaiska vadībā.

Anotācijā Jānis Torgāns raksta, ka Juris Karlsons Ļeņingradā satīcis cilvēkus, kas “reāli pārdzīvojuši kara tiešāmību”, un viņu atmiņstāsti devuši impulsu opusa tapšanai. 1945 var uztvert gan kā gadskaitli, gan kā šī gadskaitļa simbolu, kas iestrādāts opusa pirmajā motīvā – “1945” sākas ar pirmo, devīto, ceturto un piekto pakāpi iedomātā skaņurindā, kas balstās uz do, tātd do-re bemols – fa-sol bemols. Otrajā motīvā augšupejošā mazā nona do-re bemols apvēršas par lejupejošu lielu septimu metāla pūšaminstrumentiem – do-re bemols.

Pēc šī ievada ir aktīvs ostinēts posms, kurā komponists spēlējas galvenokārt ar dažāda izmēra sekundām un tercām, kurām pa virsu skan pamatmotīva atvasinājumi. Šim agresīvajam posmam seko liriskāka epizode ar plašu kvintās-kvartās-sekstas motīvu. Pēc tam ir vienlaikus skaista un baisa valša epizode ar akordeona klātbūtni – nāk prāta padomju kara filmas, iedomu balles un isti atvadu skūpstī pirms došanās karā (zināma atbalss Ivanova Piektās simfonijas valša epizodei).

Opuss izskan ar diatōnisku epizodi, kas balstās uz ērgelpunkta skaņas re, uz kuras rotājas dažādi ar 1945 saistīti motīvi. Augšupejošā mazā nona pirmajā čella solo pārvērtusies par lejupejošu lielu nonu re-do, šim motīvam atbild mežrags ar tīru kvintu re-la un turpat arī tīru kvartu fa diēzs-si. Mazās nonas pārtapšana par lielu un tritonu pārvēršanās par tīru intervālu atbrīvo no saspringuma. Tagad var noticēt kaut kam lielākam, plašākam, gaišākam.

Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris (LNSO) ir viena no valsts klasiskās mūzikas aprites pamatvērtībām.

Orķestra uzmanības lokā ir galvenokārt 19. un 20. gadsimta pasaules simfoniskie šedevri, Latvijas komponistu radītās klasiskās vērtības un mūsdienās sacerēti jaundarbi, kā arī palaikam kādas operas vai mūzikla koncertatskaņojums. LNSO lielu uzmanību pievērš bērnu un jauniešu izglītības programmām, vairākus gadus veiksmīgi īsteno kamerģimelēm programmu sēriju un kopš 2015. gada svin vasaras izskaņu jauntapušu festivālā "LNSO vasarnīca". LNSO darbība četrcārt novērtēta ar Latvijas augstāko apbalvojumu klasiskās mūzikas jomā – Lielo mūzikas balvu 1993, 2009, 2012 un 2013. Kopš 2013. gada novembra LNSO mākslinieciskais vadītājs un galvenais diriģents ir Eiropas un Japānas labāko orķestru pīprasītais maestro Andris Poga. Jaunā maestro un LNSO sastāpē sevišķi izdevušās koncertprogrammas ar Leonarda Bernsteina, Johanesa Brāmsa, Pētera Čaikovska, Aleksandra Skrjabinu, Riharda Štrausa darbu interpretācijām. Kopš jaunu koncertnamu ierīkošanas LNSO regulāri un ar lielu prieku koncertē Cēsīs, Liepājā un Rēzeknē. Orķestra iepriekšējo māksliniecisko vadītāju saraksta nozīmīgākie ir Jānis Mediņš, Leonīds Vīgners, Edgars Tons, Vasilījs Sinaiskis, Olari Elts un Karelis Marks Šišons. Viesdiriģentu vidū – pasaulslavenie latvieši Arvīds Jansons, Mariss Jansons un Andris Nelsons, arī Vladimirs Fedosejevs, Valērijs Gergijevs, Nēme Jervi, Pāvo Jervi, Kirils Kondrašins, Kurts Mazūrs, Kšištofs Pendereckis, Genādijs Rožddestvenskis, Jevgēnijs Svetlanovs. Plašs ir LNSO koncertbraucieni diapazonā ar vieskoncertiem Japānā (toskait Tokijas *Suntory Hall*), Krievijā (toskait Maskavas konservatorijas Lielajā zālē) un daudzās Eiropas valstīs, kur nozīmīgākie koncerti notikuši Amsterdamas *Concertgebouw*, Berlīnes Valsts operā un Leipcīgas *Gewandhaus*. 2013. gada rudenī LNSO spēlēja koncertu Frankfortes *Alte Oper*, atklājot Latvijai veltītās Eiropas Centrālās bankas kultūras dienas. 2015. gadā LNSO kopā ar Valsts akadēmisko kori "Latvija" Parīzes Elizejas lauku teātrī Andra Pogas vadībā atskaņoja Verdi Rekvīemu. 2017. gadā LNSO un Andris Poga divreiz devās turnejās uz Franciju. Ziemā ar lielisko pianisti Plamenu Mangovu LNSO koncertēja Eksanprovansas Lielajā teātrī un Mecas "Arsenālā", pēc tam spēlēja deviņus koncertus prominentajā festivālā "Trakās dienas Nantē". Augustā LNSO un Andris Poga izpelnījās stāvovācijas Rokdanteronas starptautiskajā klaviermūzikas festivālā.

Andris Poga ir Latvijas Nacionālā simfoniskā orķestra mākslinieciskais vadītājs un galvenais diriģents kopš 2013. gada novembra. 2010. gadā Andris Poga uzvar Jevgēnija Svetlanova II starptautiskajā diriģentu konkursā Monpeljē (Francija), un šie panākumi maina jaunā diriģenta dzīvi. 2011–2014 Andris Poga ir *L'Orchestre de Paris* galvenā diriģenta Pāvo Jervi asistents un 2012–2014 – Bostonas SO asistentdiriģents. Šajos gados Andris Poga sekmējis karjeras augšupeju, dažādos koncertos aizstājot Žoržu Pretru, Miko Franku un Lorinu Māzeli. Andris Poga strādājis ar Cīrihes *Tonhalle* orķestri; ar koncertiem un meistarklasēm piedalījies Valērija Gergijeva vadītajā *Pacific Music Festival* festivālā (Japāna). Veiksmīgi turpinās Andra Pogas sadarbība ar labākajiem Vācijas orķestriem – Andris veica Bavārijas Radio pasūtīnātu Kančeli un Vaska mūzikas ierakstu ar "Bambergas simfoniekiem", koncertos diriģēja Ziemeļvācijas Radio Elbas filharmonijas SO un "Minhenes filharmonieku", debitēja ar Leipcīgas Gewandhaus orķestri, Frankfortes Radio SO un Francijas Nacionālo SO. Andris Poga diriģējis arī Montekarlo FO, Tokijas NHK SO, Sanktpēterburgas filharmonijas orķestri un Svetlanova Krievijas Valsts akadēmisko simfonisko orķestri. 2016. gada 30. novembrī Berlīnes filharmonijā notika Andra debija ar Berlīnes Vācu SO. 2016. gada nogali maestro pavadīja Osakā, kur diriģēja Japānā tradicionālos Bēthovena Devītās simfonijas atskaņojumus. Februārī Andrim Pogam bija iespēja atgriezties pie Orchestre de Paris un koncertēt Parīzes filharmonijā, maija sākumā Andris Poga un Baiba Skride ar Sidnejas SO sniedza Pētera Čaikovska, Sergeja Prokofjeva un Riharda Vāgnera mūzikas programmu Sidnejas operā, savukārt jūlijā Poga atgriezās Francijas Radio festivālā Monpeljē, kur uzstājās ar Tulūzas Kapitolijs SO. 2017. gada augustā LNSO Andra Pogas vadībā debitēja prestižajā Rokdanteronas klaviermūzikas festivālā Francijā. Nule maestro atgriezies no ierakstiem ar Berlīnes Vācu SO un Bezansonas festivāla, kur uzstājās ar Lucernas SO un pianistu Nikolasu Angeliču. No 2007. līdz 2010. gadam Andris Poga bija Orķestra "Rīga" mākslinieciskais vadītājs un galvenais diriģents. Par vienu no pirmajiem koncertiem ar LNSO Andris Poga saņēma Lielo mūzikas balvu 2007 kategorijā "Par izcilu debiju".

Orests Silabriedis